

Till
Vattenmyndigheten Västerhavet
Länsstyrelsen
403 40 Göteborg

Göteborg 26 mars 2009

Göta älvs vattenråd – rapportering av arbetet under 2008

Härmed ansöker Göta älvs vattenråd om utbetalning av resterande bidrag för 2008 och lämnar härmed följande beskrivning av verksamheten. Göta älvs vattenråd omfattar Göta älvs avrinningsområde (ARO 108). För Säveåns och Mölndalsåns delavrinningsområden har särskilda vattenråd bildats som ansöker om utbetalning av sina bidrag själva.

- Deltagare i Göta älvs vattenråd framgår av bilaga 1.
- Verksamhetsbeskrivning för vattenrådet framgår av bilaga 2.
- Under 2008 bedriven verksamhet i vattenrådet framgår av bifogade anteckningar från vattenrådets möten, bilaga 3.

Kontaktpersoner

Cecilia Dalman Eek, Göteborgs Stad

Tel: 0521-27 57 34, E-post: cecilia.dalmaneek@vgregion.se

Lennart Lagerfors, Göteborgsregionens kommunalförbund, sekreterare

Tel: 031 – 335 51 11, E-post: lennart.lagerfors@grkom.se

Monica Dahlberg, Göteborgsregionens kommunalförbund, sekreterare

Tel: 031 - 335 54 79, E-post: monica.dahlberg@grkom.se

Adress och övriga uppgifter

Göta älvs vattenråd

Monica Dahlberg

c/o Göteborgsregionens kommunalförbund

Box 5073, 402 22 Göteborg

Bankgiro: 5342-3133

Postgiro: 524733-3

Organisationsnr: 857203-3861

Göta älvs vattenvårdsförbunds organisationsnummer, bankgiro och postgiro används tills vidare, tills ett särskilt projektnummer tagits fram för Göta älvs vattenråd.

Med vänlig hälsning

Lennart Lagerfors, sekr

Monica Dahlberg, sekr

VATTENRÅDET FÖR GÖTA ÄLV

Vattenrådet för Göta älvs avrinningsområde består just nu av följande representanter:

- Cecilia Dalman Eek, Göteborgs Stad, ordförande
- Agneta Sander, Kretsloppskontoret i Göteborg
- Lena Blom, Kretsloppskontoret i Göteborg
- Svante Brandin, Miljöförvaltningen i Göteborg
- Torbjörn Nilsson, Kungälv kommun (ersättare Ulf Juto)
- Mikael Asplund, Lilla Edets kommun
- Annette Börjesson, Trollhättans Stad
- Bo Svärd, Naturskyddsföreningen i Göteborg
- Göran Andersson, Eka Chemicals AB, Bohus
- Johan Stegard, LRF
- Olof Bergstedt, Göteborg Vatten
- Tomas Rahm, Södra skogsägarna (ersättare Stig Samuelsson)
- Rolf Johansson, Sportfiskarna
- Lennart Lagerfors, Göteborgsregionens kommunalförbund (GR), sekreterare
- Monica Dahlberg, GR och Göta älvs vattenvårdsförbund, sekreterare

Inrättande av vattenråd för Göta älvs avrinningsområde

Länsstyrelserna i landet har av regeringen givits ett huvudansvar för genomförandet av EU:s vattendirektiv. Vattenmyndigheterna är de instanser inom länsstyrelserna som har till uppgift att svara för genomförandet av direktivet. Göta älvs avrinningsområde ingår i Västerhavets vattendistrikt. Länsstyrelsen i Västra Götaland är den länsstyrelse som organiserar Vattenmyndigheten inom Västerhavets vattendistrikt.

Syftet med vattendirektivet är att allt vatten (vattendrag, sjöar, grund – och kustvatten) till 2015 skall ha uppnått god ekologisk och kemisk vattenstatus. Den tidplan som har upprättats för genomförandet i Sverige anger att ett miljöövervakningsprogram skall driftsättas under 2006. Under 2007 skall en fördjupad kartläggning, karaktärisering och analys av distriktens vattenförekomster fullföljas. 2008 skall förslag till förvaltningsplaner, kvalitetskrav och åtgärdsprogram utarbetas. Under 2009 fattar Vattenmyndigheten beslut om förvaltningsplaner med kvalitetskrav och åtgärdsprogram för att god vattenstatus skall kunna uppnås fram till 2015.

För att genomföra arbetet med direktivet har vattenmyndigheten föreslagit att s k vattenråd inrättas inom avrinningsområdena. Ett vattenråd bör enligt vattenmyndigheten bestå av företrädare för kommuner, vattenvårds-/vattenförbund, större företag, kraftproducenter, jord- och skogsbruksorganisationer, fiskvattenägare m fl. I de tänkta vattenråden är kommunernas roll av särskild betydelse, inte minst med tanke på kommunernas ansvar enligt för mark- och vattenplanering inom kommunerna.

Enligt vattenmyndigheten är det kommuner och/eller vattenvårdsförbund som bör ta initiativ till bildandet och utformandet av vattenråden inom de egna avrinningsområdena. Om inte någon av dessa parter bildar vattenrådet så kommer vattenmyndigheten att göra detta på eget initiativ.

Vilka uppgifter kommer vattenråden att ha?

Enligt vattenmyndigheten skall vattenråden delaktiga i arbetet med kartläggning/ karaktärisering av vattnen, upprättandet av program för miljöövervakning, framtagandet av mål, förslag till åtgärdsprogram och förvaltningsplaner, ekonomisk analys, initierandet av lokala arbetsgrupper inom avrinningsområdet, kontakter med allmänheten, informationsspridning etc. Huvudansvar för att ta fram underlaget för vattenrådets arbete ligger på de beredningssekreteriat som sorterar under vattenmyndigheten.

Det underlag som kommer att ligga till grund för vattenmyndighetens ställningstagande beträffande kvalitetsmål etc är befintligt material från mätningar och andra undersökningar utförda av vattenvårdsförbund, kommuner, länsstyrelsen och andra intressenter och innebär således i dagsläget inga utökade kostnader i detta avseende. Eventuella krav eller önskemål på utökade mätningar från vattenmyndighetens sida förutsätts bekostas av vattenmyndigheten.

Kostnaderna för kommunernas medverkan i vattenrådet begränsas således till kostnader för den arbetstid kommunernas representanter lägger ner i vattenrådet.

Sveriges kommuner och landsting har haft överläggningar med miljö- & samhällsbyggnadsdepartementet bl a betr finansieringen av kommunernas merarbete till följd av vattendirektivet. Inga konkreta lösningar har ännu nåtts. SKL uttrycker dock att det kan vara lämpligt för kommunerna medverka i föreslagna samverkansgrupper för att säkerställa inflytande på arbetet.

Det är vattenmyndigheten som slutligen fattar beslut om kvalitetsmål, åtgärdsprogram och vad som är god vattenstatus. Det är därför ytterst angeläget att kommunerna, vattenvårdsförbunden och andra intressenter engagerar sig i vattenråden för att säkerställa ett så stort inflytande som möjligt på de beslut som vattenmyndigheten har att fatta.

Hur organiserar vi oss inom Göta älvs avrinningsområde?

Vattenrådets arbete kan indelas i två olika skeden. Det första skedet omfattar främst kartläggning och karaktärisering av våra vatten, definition av kvalitetsmål och vad som är god vattenstatus. Det andra skedet omfattar arbetet med att ta fram åtgärdsförslag och förvaltningsplaner för att vi skall uppnå och bibehålla god vattenstatus enligt vattendirektivets intentioner.

I det första skedet, är det vad gäller kommunerna, främst kommunernas miljö- och vattenansvariga som berörs av arbetet inom vattenråden. I det andra skedet då åtgärdsförslagen för att uppnå god vattenstatus m m skall genomföras kommer kommunernas planerare, tekniker m fl att behöva involveras.

För att inte i onödan bilda nya organ och för på ett enkelt och smidigt sätt bemanna vattenråden i det första skedet föreslås att program och utvärderingsgruppen inom Göta älvs vattenvårdsförbund utses till vattenråd. Program- och utvärderingsgruppen har främst till uppgift att upprätta förslag till program för vattendragskontroll och specialundersökningar för vattenvårdsförbundet i syfte att säkerställa och förbättra vattenkvaliteten inom älvens avrinningsområde. Inom gruppen finns en hög och bred kompetens samlad vad gäller vattenvård vilket gör gruppen väl lämpad att tillvarata kommunernas intressen i vattenråden. Program- och utvärderingsgruppens sammansättning idag motsvarar också i huvudsak vattenmyndighetens önskemål om lämplig sammansättning av ett vattenråd.

Program- och utvärderingsgruppen består idag av representanter för några av våra kommuners miljöförvaltningar och va-verk, företrädare för näringslivet länsstyrelsens vatteningenhet samt ordföranden och sekreteraren i Göta älvs vattenvårdsförbund. Med tanke på Göta älvs avrinningsområdes storlek bör program- och utvärderingsgruppen när den utgör vattenråd förstärkas med ytterligare någon eller några kommunrepresentanter för att säkerställa lämplig geografisk representation i gruppen. Dessutom bör en GR - representant samt någon/några som representerar jord- och skogsbruksintressena ingå.

Göta älvs avrinningsområde består av en stor mängd sjöar och vattendrag . Det kan därför bli aktuellt inrätta några mindre lokala vattenråd för att hantera speciella lokala intressen. T ex bör kanske Säveån och Mölndalsån med sina speciella förutsättningar ha egna vattenråd. Sjöarna Anten och Mjörn med sina riksintressen bör kanske också utgöra ett eget vattenråd. Här kan ev den befintliga Anten/Mjörn kommittén utgöra lokalt vattenråd. Eftersom vi idag inte fullt ut känner till omfattning och inriktning på det arbete vattenrådet har att utföra bör eventuella beslut om lokala vattenråd anstå till senare.

Samverkan mellan GR och Göta älvs vattenvårdsförbund

GR och vattenvårdsförbundet har delvis olika medlemskommuner. För att samtliga kommuner inom älvens avrinningsområde skall kunna företrädas av det föreslagna vattenrådet bör GR och Göta älvs vattenvårdsförbund samverka. Politisk förankring av vattenrådets arbete kan ske genom att

vattenrådet regelbundet informerar GR:s styrgrupp för regional planering och vattenvårdsförbundets styrelse om pågående arbete och de förslag som tas fram inom vattenrådet. Synpunkter från styrgruppen/förbundsstyrelsen inom GR och vattenvårdsförbundets styrelse kan på så sätt beaktas i det fortsatta arbetet inom vattenrådet. Samtidigt ges möjlighet till en bred information om vattenrådets arbete.

Anteckningar från möte med Vattenrådet för Göta älv 30 januari 2008

Närvarande: Cecilia Dalman Eek, Göteborgs stad, ordf (GÄVVF).
Göran Andersson, Eka Chemicals AB
Mikael Asplund, Miljö- och byggförvaltningen i Lilla Edet
Stig Samuelsson, LRF
Agneta Sander, Kretsloppskontoret i Göteborg
Johan Stegard, LRF
Bo Svärd, Miljöförvaltningen i Göteborg
Monica Dahlberg, GR/GÄVVF, sekr.
Linda Storkull, GR/GÄVVF, sekr.
Lennart Lagerfors, GR, sekr.
Hans Oscarsson, Vattenmyndigheten (Adjungerad)

1. Meddelanden

- GR har den 15 januari haft ett möte om bildande av vattenskyddsområde för Göta älv. Thyréns håller på att arbeta med en förstudie som ska ligga till grund för det fortsatta arbetet.
- Vattenråd håller på att bildas för Mölndalsån. Frågan ligger nu hos kommundirektörerna i Bollebygd, Härryda, Mölndal och Göteborg.
- Sammanträde angående bildande av Vattenråd för Säveån ägde rum på GR den 23 januari. Berörda politiker och tjänstemän i kommunerna längs Säveån deltog liksom representanter för industrin och LRF.

2. Information från Vattenrådets dag 24 januari 2008.

Ca 120 personer deltog på Vattenrådets dag som hölls i Göteborg på Länsstyrelsen. Tanken är att ett Vattenrådets dag fortsättningsvis ska hållas en gång om året. Första halvan av dagen ägnades åt olika föredrag. Länsstyrelsen och Vattenmyndigheten informerade om arbetet med Vattendirektivet, om statusklassning, förvaltningsplaner och åtgärdsprogram, men även vad Vattenråden ska arbeta med och vad deras roll är. Ingemar Alenäs från Falkenbergs kommun berättade om sina erfarenheter från bildandet av Ätrans vattenråd. Eftermiddagen ägnades åt gruppdiskussioner med olika teman. Mer information om Vattenrådets dag med de olika presentationerna och redovisningarna från

gruppdiskussionerna finns på Vattenmyndigheternas hemsida:

www.vattenmyndigheterna.se/vattenmyndigheten/amnen/Vasterhavet/Seminarier

3. Underlagsmaterial inför kartläggning av Göta älvs avrinningsområde

Allt material från Länsstyrelsen är ännu inte färdigt. De kartor som Hans Oscarsson har med sig idag får därför ses som preliminära. Nästa möte kommer att vara mer officiellt då underlagsmaterialet kommer att vara mera genomarbetat. Förutom bättre underlagsmaterial i form av stora kartor kommer även CD-skivor att delas ut. Fram till den 22 december 2009 kommer materialet att vara levande, därefter ska Vattendelegationen fatta beslut om kartläggningen, miljö kvalitetsnormer och åtgärdsprogram.

Hans informeras om att begreppet vattenförekomster inkluderar alla sjöar med en area större än 1 km² och alla vattendrag med ett avrinningsområde på över 10 km². Resterande vatten benämns som övrigt vatten. Alla vattenförekomster kommer i princip att statusklassas utifrån expertbedömningar, eftersom det i nuläget inte finns tillräckligt med data för att kunna använda de nya bedömningsgrunder som Naturvårdsverket tagit fram. Exempelvis ger de nya bedömningsgrunderna för fisk en lägre klassning vid förekomst av ål i ett vatten, vilket ger upphov till en missvisande status utan en expertbedömning.

Sura sjöar som kalkas kan bli gröna, d.v.s. uppnå god status, men kalkade sjöar kan aldrig uppnå hög status (blå färg). Göta älv har måttlig status (gul färg) men kommer troligen inte att kunna bli grön eftersom det är svårt att åtgärda sjöfartstrafiken och regleringen i älven, vilka är orsakerna till Göta älvs gula färg.

Johan Stegard berättar om det nätverk LRF har för att samla in lokal kunskap, där åvandringar och studiecirkel anordnas regelbundet. Johan åtar sig att ta med sig skriften "Vattnets väg" till gruppen vid nästa sammanträde.

4. Övriga frågor.

Inga övriga frågor togs upp.

5. Nästa sammanträde

Nästa möte äger rum måndagen den 3 mars 2008, kl. 13:00-17:00 på Göteborgsregionens kommunalförbund (Rum 255), Gårdavägen 2 i Göteborg.

Lennart Lagerfors

Linda Storkull

Anteckningar från möte med Vattenrådet för Göta älv måndagen den 3 mars 2008

Närvarande: Göran Andersson, Eka Chemicals AB
Mikael Asplund, Miljö- och byggförvaltningen i Lilla Edet
Stig Samuelsson, LRF
Agneta Sander, Kretsloppskontoret i Göteborg
Johan Stegard, LRF
Bo Svärd, Miljöförvaltningen i Göteborg
Svante Brandin, Miljöförvaltningen i Göteborg
Olof Bergstedt, Göteborg Vatten
Hans Oscarsson, Vattenmyndigheten (Adjungerad)
Ragnar Lagergren, Länsstyrelsen i Västra Götaland
Anna Kjellin, Länsstyrelsen i Västra Götaland
Håkan Lagesson, Länsstyrelsen i Västra Götaland
Lennart Lagerfors, GR, sekr.
Linda Storkull, GR/GÄVVF, sekr.

1. **Meddelanden**

Inga meddelanden togs upp.

2. **Frågor kring ev utvidgning av antalet ledamöter i Vattenrådet**

Kungälv kommun har framfört önskemål om att vara med i Vattenrådet. Eftersom kommunen ligger vid Nordre älv är det viktigt att ha med en ledamot från Kungälv så att Nordre älv blir bättre representerat. Övriga mötesdeltagare är positiva till att Vattenrådet utvidgas med en ledamot från Kungälv kommun.

3. **Underlagsmaterial inför kartläggningen av Göta älvs avrinningsområde (genomgång och diskussion)**

En fråga kommer upp kring hur mycket åtgärder som kommer att behöva genomföras för att nå målet kring god status. Hans meddelar att extra provtagningar kan komma att behöva göras för de vatten som kommer vara i behov av åtgärder. Under 2008 kommer underlagsmaterialet som beredningssekretariatet på Länsstyrelsen tagit fram att förbättras genom samverkan och miljö kvalitetsnormer kommer att föreslås där normen är god status. Ett utkast till miljöövervakningsprogram och förvaltningsplan kommer att genomföras och samråd kommer att äga rum kring väsentliga frågor. Dessutom kommer VISS (VattenInformationSystem Sverige) och Vattenkartan fortsätta att utvecklas.

Kartläggning av sjöar och vattendrag (Håkan Lagesson och Ragnar Lagergren)

Håkan Lagergren börjar med att redogöra för hur kartläggningen av sjöar och vattendrag har gjorts i Göta älvs avrinningsområde. Sjöar med en area större än 100 ha och ett vattendrag med en längd över 15 km klassas som vattenförekomster och ska därmed ingå i kartläggningen. Även värdefulla objekt och kommande ytvattentäkter har tagits med i kartläggningsarbetet. En vattenförekomst kan vara en sjö eller ett vattendrag, men också en del av en sjö eller ett vattendrag. En vattenförekomst kan också exempelvis bestå av ett vattendrag och en mindre sjö som finns mitt i vattendraget.

Ekologisk status (biologi, fys-kem och hydromorfologi) och kemisk status (prioriterade ämnen) bedöms för varje vattenförekomst, där båda typerna av status väger lika tungt i den sammanvägda bedömningen. Inom den ekologiska statusen är tanken att biologin ska väga tyngst, men detta tvingas man ibland frånga då t.ex. fys-kem visar på dålig status medan biologin visar på god status.

Vissa nya bedömningsgrunder har visat sig fungera bra medan vissa inte gör det. Då de nya bedömningsgrunderna inte fungerar optimalt kan de gamla bedömningsgrunderna användas eller alternativa index från exempelvis Medins Biologi. De nya bedömningsgrunderna kommer att bli bättre med tiden. De togs fram eftersom de gamla bedömningsgrunderna inte tar hänsyn till ett referenstillstånd, vilket de nya gör. Indexen för klassningarna räknas ut genom att ta fram medelvärden för samtliga provpunkter, där data från 2001 och framåt använts. Sedan räknas referensvärden ut som talar om hur det borde se ut utan mänsklig påverkan. En ekologisk kvot tas därefter fram genom att antingen dividera referensvärdet med det uppmätta värdet eller tvärtom, beroende på vilken parameter det handlar om. I den sammanvägda bedömningen av statusen för ett vatten används ”one-out-all-out”-principen, som innebär att den parameter med sämst status avgör den totala statusen. Om exempelvis bottenfauna visar på måttlig status, medan fisk och fys-kem visar på hög status, så kommer den totala statusen att bli måttlig.

För Göta älvs del är övergödning, sjöfarten och regleringen de främsta anledningarna till att statusen blir sämre än god för majoriteten av vattendragen i avrinningsområdet. 27 vattendrag av totalt 48 klassade vattendrag har fått måttlig status. 3 sjöar av totalt 6 st klassade har fått måttlig status. Eventuellt kan Göta älv komma att klassas som modifierat vatten, men det innebär inte att vattenkvaliteten inte kan förbättras.

De underlag som finns att utgå ifrån är biologiska undersökningar som exempelvis bottenfaunaprovtagningar och provfisken, kemiska provtagningar för bl.a. pH och alkalinitet, miljögifter och metaller, vandringhinder (databas), påverkansanalys samt övrig kunskap om t.ex. förekomst av stormusslor och flodkräfta. Mikrobiologiska parameterar ingår ännu inte i Länsstyrelsens bedömningar.

Grundvatten (Anna Kjellin)

Anna berättar om grundvatten och hur klassningen ser ut i Göta älv. När Vattendirektivet kom fanns inte så mycket om grundvatten, utan det var först 2006 då grundvattendirektivet kom som grundvattnet kom med. I direktivet har man valt att kalla alla rullstensåsar för grundvattenförekomster, så det är de stora grundvattenmagasinen som definieras som vattenförekomster. Hur man definierar en grundvattenförekomst är lite olika i olika länder. I Sverige finns 3150 st grundvattenförekomster i dagsläget och det är varierad noggrannhet i angränsningen av grundvattenförekomsterna. I övrigt grundvatten ingår 875 st magasin. Inom Göta älvs avrinningsområde finns 8 st grundvattenförekomster.

Grundvatten kan bedömas i kemisk status och kvantitativ status, där god status eller icke god status finns som klasser att välja mellan. I den kemiska statusen ingår fyra parametrar; nitrat, klorid, sulfat och bekämpningsmedel. Kvantitativ status är en svår parameter. Alla grundvattenförekomster har god status, eftersom de just är de stora magasinerna som klassats som vattenförekomster.

Det finns fortfarande få riktlinjer för hur grundvatten ska bedömas enligt direktivet. ”One-out-all-out”-principen gäller även här, men det är oklart hur man gör en sammanvägning om data saknas för flera parametrar.

Göran frågar om brunnsarkivet med borrade brunnar ingår i kartläggningen, men de gör de inte. I arkivet finns inte så mycket kemidata, vilket behövs för statusklassningen.

Framöver kommer miljöövervakningen att utökas där det idag saknas data och där påverkanstrycket är högt. Insamling av data kommer att göras från kommunala täkter som saknas i SGU:s databas. Mätningar av bekämpningsmedel kommer att prioriteras, då detta har visat sig vara ett stort problem i många grundvattentäkter. Mer information om grundvattentäkter kommer också förhoppningsvis att komma fram vid mötena med vattenråden och vattenvårdsförbunden.

Visning av kartor med statusklassning

Beredningssekretariatet har tagit fram färgkartor där statusen visas för samtliga vattenförekomster. Nordre älv är ännu inte med på kartorna eftersom den ingår i kustvattendelen. Detta ska dock justeras och läggas till inför kommande möte.

Länsstyrelsen/beredningssekretariatet tar gärna emot förslag på fler vattenförekomster som missats. Det kan vara vatten som är viktiga ur rekreationssynpunkt, badvattensynpunkt etc. Senast till den 15 juni vill Länsstyrelsen att synpunkter ska ha kommit in. En diskussion kan tas senare om eventuell förlängning av ”deadline”. 22 december 2008 ska vattendelegationen besluta om det underlagsmaterial som ska gå ut till samråd.

Vattenmyndigheten i Västerhavets distrikt har tillsammans med Länsstyrelsen i Västra Götaland tagit fram en samrådshandling – ”Översikt av väsentliga frågor för förvaltningsplan i Västerhavets vattendistrikt 2008-2009”. Översikt av Väsentliga Frågor beskriver vilka vattenområden som är viktiga i distrikten och

vilka kända problem som finns i vattenmiljöerna. Det beskrivs också vilka formella beslut som kommer att fattas och vilka produkter som ska tas fram, när man kan delta i arbetet och lämna synpunkter på innehållet i olika beslutsunderlag. Alla svar är välkomna både från privatpersoner, myndigheter, näringsliv och intresseorganisationer. Samrådshandlingen finns att läsa på vattenmyndigheternas hemsida: www.vattenmyndigheterna.se.

CD-skivor kommer att delas ut till alla i vattenrådet med programvaran ArcReader och olika kartskikt, samt övrig information från tidigare möten.

Håkan visar VISS, där all information om statusklassningarna för respektive vattenförekomst ska finnas tillgänglig för alla. Varje vattenförekomst är försedd med ett ID-nummer och alla har inte fått ett "riktigt" namn ännu. Sjöarna har namn men många vattendrag saknar det. Om man har förslag på namn är man välkommen att kontakta beredningssekretariatet.

4. Övriga frågor

Inga övriga frågor.

5. Nästa sammanträde

Nästa sammanträde äger rum måndagen den 31 mars kl 13.00 på GR (rum 219).

Lennart Lagerfors

Linda Storkull

Anteckningar från möte med Vattenrådet för Göta älv måndagen den 31 mars 2008

Närvarande: Göran Andersson, Eka Chemicals AB
Mikael Asplund, Miljö- och byggförvaltningen i Lilla Edet
Stig Samuelsson, LRF
Agneta Sander, Kretsloppskontoret i Göteborg
Johan Stegard, LRF
Bo Svärd, Miljöförvaltningen i Göteborg
Svante Brandin, Miljöförvaltningen i Göteborg
Olof Bergstedt, Göteborg Vatten
Hans Oscarsson, Vattenmyndigheten (Adjungerad)
Lennart Lagerfors, GR, sekr.
Linda Storkull, GR/GÄVVF, sekr.

1. Meddelanden

Lennart meddelar att VA-chefen i Kungälv kommer att sluta sitt jobb, och därmed inte längre är aktuell som representant i vattenrådet. Vid förra mötet meddelades att Kungälvs kommun visat intresse av att ha en representant från kommunen med i Göta älvs vattenråd. Planeringschefen i Kungälv kan nu bli aktuell för vattenrådet, men kommunen har ännu inte tagit beslut i frågan.

2. Underlagsmaterial inför kartläggningen av Göta älvs avrinningsområde (genomgång och diskussion)

Hans visar CD-skivan som beredningssekretariatet på Länsstyrelsen tagit fram och delar ut CD-skivan till samtliga. Strukturen på CD-skivan visas. Skivan innehåller kartor som är sparade som PDF-filer och Excelfiler med motiveringar till alla gjorda klassningar. Nordre älv har kommit till i materialet. Diskussion förs kring hur de olika parametrarna bedömts. Kväve bedöms t.ex. inte eftersom kväve inte finns med i Naturvårdsverkets nya bedömningsgrunder. Endast fosfor bedöms och fosforhalten ligger därmed till grund för klassning av näringsämnen.

Göran frågar vilka slutsatser Länsstyrelsen kommit fram till och vilka åtgärder man tror kommer att behöva tillsättas. Hans berättar att de vattenförekomster med sämst status ofta är mindre biflöden. Att de är i särskilt dåligt skick beror troligen på påverkan från enskilda avlopp och jordbruksmark. Ett annat problem är förorenad mark som finns längs älven och där åtgärder kan behövas sättas in. För att genomföra åtgärder behövs dock statliga medel.

Det finns möjlighet att göra undantag från målet om god status 2015. Speciellt i vissa jordbruksområden kommer god status bli väldigt svårt att uppnå till 2015 och där kommer det behövas göras undantag. Tidsfrist kommer i första hand att tillämpas för undantagsfallen. God status kan förhoppningsvis uppnås 2027 eller i nästa 6-årscykel.

Huvudfåran Göta älv har till största del blivit klassad som måttlig, vilket troligen främst beror på påverkan från vattenregleringen och sjöfartstrafiken. Ett förslag till åtgärd vara att minska farten hos sjöfartstrafiken eller se till att de hastighetsgränser som finns också hålls. Genom lägre hastigheter minskar upprörningen av sediment.

Nästa steg blir nu att alla tittar igenom klassningarna i de områden där man har kunskap kring vattenförekomster. Det är viktigt att det utdelade underlaget för klassningarna sprids både inom den egna organisationen och utanför, för att se om det finns synpunkter på klassningarna och om det finns annat underlag som Länsstyrelsen inte tagit hänsyn till i sina bedömningar. GR kan ta på sig att skicka ut information och sprida underlaget till Fiskevattenägarna och SNF.

Förslag till åtgärdsprogram, förslag till förvaltningsplan och förslag till miljökvalitetsnormer (MKN) ska finnas klara 22 december 2008. 22 december 2009 ska förslaget börja gälla. Miljökvalitetsnormer ska skrivas för varje vattenförekomst som inte har god status. Departement och Naturvårdsverket diskuterar just nu normer för kraftigt modifierat vatten. Göta älv är en vattenförekomst som borde komma att räknas som kraftigt modifierat vatten.

Små vatten kan bedömas om de är viktiga av olika skäl. De klassas då som övrigt vatten, vilket innebär att åtgärdsprogram inte behöver tas fram och att klassningarna för övrigt vatten inte behöver rapporteras till EU.

Beredningssekretariatet jobbar med att ta fram material kring övergödning och vattenverksamheter, som förhoppningsvis kommer att vara färdigt i augusti.

3. Övriga frågor

Agneta frågar hur det går med klassningar för Sävån, Mölndalsån och kusten. Hans informerar om att klassningar för Sävån och Mölndalsån är på gång, men att klassningar för kustvattnet dröjer ett tag till innan det är färdigt.

4. Nästa sammanträde

Nästa sammanträde äger rum fredagen den 9 maj kl 09.00 på GR (rum 135).

Lennart Lagerfors

Linda Storkull

Anteckningar från möte med Vattenrådet för Göta älv fredagen den 9 maj 2008

Närvarande: Göran Andersson, Eka Chemicals AB
Agneta Sander, Kretsloppskontoret i Göteborg
Johan Stegard, LRF
Bo Svärd, Miljöförvaltningen i Göteborg
Olof Bergstedt, Göteborg Vatten
Ragnar Lagergren, Länsstyrelsen Västra Götalands län
Lennart Lagerfors, GR, sekr.
Linda Storkull, GR/GÄVVF, sekr.

1. Meddelanden

Inga meddelanden.

2. Diskussion kring kartläggningmaterialet för Göta älvs avrinningsområde

Ragnar visar i www.viss.lst.se, hur man skapar en rapport för ett vatten och därigenom får motiveringar till alla bedömningar som gjorts för vattenförekomsten. På webbsidan går man in och söker upp den vattenförekomst man är intresserad av genom att först klicka på "sök avancerat". När man sökt upp sitt vatten i sökfunktionen klickar man på vattenförekomsten, vars namn visas efter sökningen. Efter att ha klickat på vattenförekomsten öppnas ett nytt fönster där det finns en ruta som heter "skapa rapport". Genom att klicka på denna ruta skapas en rapport med alla bedömningar och motiveringar för vattenförekomsten.

Lärjeån diskuteras särskilt då det kommit upp en del frågor kring klassningen. Hela Lärjeån är klassad till måttlig status när det gäller den totala ekologiska statusen. Den bit som ligger längst uppströms har inte samma karaktär som resterande delen av Lärjeån. Alla är överens om att den översta delen av ån inte bör tillhöra samma vattenförekomst som resterande del. Lärjeån bör delas efter sammanflödet med vattenförekomsten som nu heter SE641673-128778. Vattenförekomsterna SE641442-12853 och SE641522-1288081 bör förlängas så att hela vattendragen kommer med inklusive småsjöarna i Vättlefjäll.

Ändringar av nuvarande vattenförekomster kommer dock inte att ändras direkt av Länsstyrelsen, utan de samlar in synpunkter kring uppdelningen av vattenförekomster och sedan görs ett flertal ändringar vid ett och samma tillfälle för hela Sverige.

En fråga kom upp kring varför en del vattendrag sträcker sig igenom mindre sjöar och varför andra inte gör det. Ragnar förklarar att det är SMHI som gjort indelningen och

att han inte har hela förklaringen till varför uppdelningen ser ut som den gör. I en del fall känns inte uppdelningen helt logisk.

Det var en lång diskussion kring formuleringarna i motiveringstexterna, där det framkom att det finns en del otydligheter och saker som är för invecklat beskrivet. Motiveringstexterna bör vara mer lättlästa, enkla och tydliga i sitt språk. För bedömningarna för fisk fanns det särskilt synpunkter kring att motiveringstexten till bedömningarna borde beskrivas enklare. För försurning bör texten ”då vattenförekomsten inte kalkas trots ett allmänt intresse ...” ändras.

Det kom upp synpunkter kring att vissa bedömningsgrunder som t.ex. fragmenteringsgrad verkade ha en standardformulering för flera vattendrag. Olof frågade om man verkligen gått in i detalj och tittat på alla vattendrag med denna typ av standardformulering. Det bör finnas tydligare och detaljrikare motiveringar till statusklassningarna. En synpunkt var också att det bör finnas med i motiveringstexterna vilka provtagningar man exakt har använt då bedömningen gjorts. Årtal, namn på provtagningsprogram, stationer och vem som utfört provtagningarna är faktorer som vore bra att ha med. Detta är viktigt för att de som är inne och läser bedömningarna ska kunna hjälpa till med att komplettera med eventuella andra undersökningar som beredningssekretariatet på Länsstyrelsen inte använt i sina bedömningar.

Ragnar visar diagram över källfördelningen för Lärjeåns avrinningsområde. Jordbruket står för mer än 50 % av källorna. Johan frågar om det tagits hänsyn till vad som odlas på jordbruksmarken i modellen. Ragnar tror att detta gjorts, då modellen är väldigt omfattande.

Agneta påpekar att Göteborg Vatten har bra GIS-underlag när det gäller data kring dagvatten. Ragnar är tacksam om detta skickas in till Länsstyrelsen som kompletterande material.

Det kommer upp frågor kring grundvattenförekomsterna och varför avgränsningarna ser ut som det gör. Det är SGU som gjort indelningen och beredningssekretariatet på Länsstyrelsen gör endast själva bedömningarna. Ragnar tar dock med sig frågan om indelning till Anna Kjellin på Länsstyrelsen som jobbar med grundvatten. Kompletterande data kan skickas till Anna.Kjellin@o.lst.se. Synpunkter kom upp att det är svårt att förstå påverkansanalysen, där man kan tycka att det borde bli större skillnader mellan förekomsterna. Ett önskemål är att ett särskilt möte kring grundvatten anordnas för att få möjlighet att fördjupa diskussionen och få svar på frågor om grundvatten.

Olof påpekar att det är viktigt att vattenförekomsterna får riktiga namn och inte bara ett ID-nummer. En ny CD-skiva skulle behövas med nya namn kopplat till bedömningar och motiveringar. Riktiga namn på vattenförekomsterna är viktigt om materialet ska kunna kommuniceras ut till andra berörda. Ragnar ser över detta tillsammans med sina kollegor och försöker jobba med namnsättningen. Kartmaterial för Sävån och Mölndalsån behövs också i form av CD-skivor.

En fråga ställs hur det går med kustbedömningarna. Ragnar berättar att en första preliminär bedömning är färdig för kusten.

Övriga synpunkter var att det på vattenförekomst 128778 ska finnas data på pH, då detta i nuläget inte ingår i den nuvarande bedömningen. En annan fråga till beredningssekretariatet på Länsstyrelsen var hur kontinuitet har klassats för vattenförekomsten SE641442-127853? Höjdskillnaden är stor och de vandringshinder som finns bör vara naturliga. Dessutom har åtgärder gjorts för att främja vandringsmöjligheterna. Har dämnet vid Lärje påverkat kontinuitetsklassningen även för biflödena och om inte, varför?

Göta älv från Kungälv och nedströms är inte påverkat av reglering på samma sätt som längre uppströms, vilket bör föranleda en ändring i motiveringstexten.

Det bestäms att de förslag till ändringar som vattenrådet har kommit fram till under mötet ska skrivas ner och skickas in till Vattenmyndigheten (VM). Ragnar skickar sina anteckningar till Linda och Linda skickar vidare en skrivelse till alla inom gruppen som får chans att komma med synpunkter innan skrivelsen går iväg till VM.

3. Övriga frågor

Lennart berättar att det den 10 april anordnades ett dialogmöte av Västra Götalandsregionen inom projektet Smart energi i Kungälv där GR deltog. Mötet organiserades av Smart Energi fokusgrupp godstransporter och mötet hade temat "Göta älv och Vänern som farled för hållbara transportslag". Syftet var att starta en debatt om Trollhättependeln och Vänertrafiken. Bertil Arvidsson från Vänerrådet berättade om möjligheterna att utveckla älven som transportlänk. Genom en tiofördubbling av godstransporterna skulle både Göteborgs hamn och E45:an kunna avlastas. Ökad sjöfartstrafik är ett miljövänligt alternativ som ger låga koldioxidutsläpp och låg energiförbrukning per fraktat ton. En utbyggnad av slussarna behövs inte. Anders Hedenstedt som är VD för Göteborgs Energi berättade sedan om möjligheterna att använda naturgas som bränsle för sjöfartstrafiken. Tekniken finns redan.

4. Nästa sammanträde

Nästa sammanträde äger rum torsdagen den 12 juni kl 09.00 på GR (rum 264).

Lennart Lagerfors

Linda Storkull

Anteckningar från möte med Vattenrådet för Göta älv, torsdagen den 12 juni 2008, kl 09.00

Närvarande: Cecilia Dalman Eek, ordf. Göteborgs Stad
Agneta Sander, Kretsloppskontoret i Göteborg
Svante Brandin, Miljöförvaltningen i Göteborg
Bo Svärd, Miljöförvaltningen i Göteborg
Ragnar Lagergren, Länsstyrelsen Västra Götalands län
Mikael Asplund, Lilla Edets kommun
Johan Stegard, LRF
Olof Bergstedt, Göteborg Vatten
Stig Samuelsson, LRF
Göran Andersson, Eka Chemicals AB
Lennart Lagerfors, GR, sekr.
Linda Storkull, GR/GÄVVF, sekr.

1. Meddelanden

- Ett fiskeråd har bildats för Mölndalsån. 12 fiskevårdsföreningar har gått ihop och bildat rådet, i syfte att främja samverkan i frågor om fiske och fiskevård i Mölndalsåns vattensystem.
- Ett vattenråd för Säveån har bildats genom ett möte i Partille den 29 maj. Vattenrådet kommer ha sitt första möte den 17 juni.
- Troligen kommer Torbjörn Nilsson, kommunekolog, att representera Kungälvskommun i Göta älvs vattenråd.

2. Information från Vattenmyndigheten (bifogas)

Pengar från Vattenmyndigheten kommer att delas ut till vattenråden. Vattenrådet måste skicka in en ansökan till Vattenmyndigheten för att erhålla bidrag. Lennarts tanke är att de pengar vattenrådet får, i första hand ska gå till provtagningar och specialundersökningar genom Göta älvs vattenvårdsförbund och i andra hand till GR för den administration de bidrar med. Sannolikt kommer pengar att tilldelas vattenråden även kommande år.

Ragnar berättar att Länsstyrelsen håller på att göra kompletterande undersökningar av kiselalger, varav 4-5 punkter ligger inom Göta älvs avrinningsområde. Fältprovtagningarna

kommer att göras i augusti/september 2008, men analysresultaten kommer inte att vara klara förrän i februari/mars 2009. Ragnar kommer att skicka provpunkternas koordinater och en karta med dessa till Linda.

När det gäller Länsstyrelsens arbete med att ta fram åtgärdsprogram under året är det just nu fokus på att samla in material kring vad som redan är på gång i kommunerna etc. Detta inledande arbete beräknas vara klart under sommaren. En fråga är hur detaljerade åtgärdsprogrammen kommer att bli, synpunkterna kring detta varierar i de olika vattendistriktet.

3. Särskilt möte angående grundvatten

Ragnar meddelar att ammonium har tillkommit som parameter för grundvatten och att bedömningsgrunderna har förändrats. Grundvattenklassningen kommer därför att göras om. Anna Kjellin på Länsstyrelsens beredningssekretariat kommer att göra om klassningen i sommar, varför ett grundvattenmöte kunde passa bra att i slutet av sommaren. Vattenrådet tycker dock att det vore bra att ha en dialog med Anna Kjellin snarast, för att alla organisationer behöver veta exakt vilka ändringar som kommer att genomföras och hur den nya indelningen kommer att se ut. Ragnar ska prata med Anna om detta för att höra när och om hon har möjlighet att ha ett särskilt möte om grundvatten.

4. Diskussion angående arbetsformerna för Vattenrådet

Det finns några kommuner som inte är representerade i vattenrådet. Lennarts tanke är att kartläggningmaterialet skickas ut till miljöcheferna i de aktuella kommunerna, som inte är representerade i vattenrådet, och att cheferna sprider och för en dialog kring materialet. Det är viktigt att alla kommuner får möjlighet att komma med synpunkter. Kartläggningmaterialet bör även skickas ut till Naturskyddsföreningen, Sportfiskarna och andra berörda organisationer/intressenter.

Olof tar upp frågan om namngivning av vattenförekomsterna igen. Namngivning behövs för att materialet ska kunna diskuteras och för att samverkan kring materialet ska kunna göras med berörda parter.

Lennart och Linda får i uppdrag från vattenrådet att ta kontakt med Källakademin, Sportfiskarna och Naturskyddsföreningen. Det pressmeddelande kring bildandet av fiskeråd för Mölndalsån bör också skickas ut som ett gott exempel.

5. Fortsatt arbete med kartläggningen av Göta älvs avrinningsområde

Ragnar berättar att när det gäller klassning av kemisk status har bedömningarna legat på is, då han som jobbat med detta varit pappaledig men nu sagt upp sig. Liksom det mesta av arbetet med kartläggningen ska klassningen av kemisk status vara klar 31 augusti.

Ragnar tycker att det föregående vattenrådsmötet med förberedda frågor och förberedd genomgång av klassningen av Lärjeån var det mest givande vattenrådsmöte han varit med på. Det är positivt att vattenrådet kommer med mycket synpunkter och att en dialog förs mellan Länsstyrelsen/VM och vattenrådet.

Det diskuterades vad klassning som modifierat vatten kan innebära. Naturvårdsverket arbetar just nu med detta och besked om innebörden väntas komma i slutet av sommaren.

En diskussion förs kring hur biflödena påverkar statusen för Göta älvs huvudfåra. Ragnar poängterar att en måttlig status i olika delar av huvudfåran och måttlig status i biflödena inte behöver hänga ihop, d.v.s. det kan finnas olika orsaker till att den totala ekologiska statusen blir måttlig. Det krävs att man tittar djupgående på orsakerna till statusen. Man kan inte enbart studera kartan med total ekologisk status utan måste också titta på övriga kartor som speglar olika problem. Ett förslag är att införa symboler på statuskartorna för att visa vad orsakerna till den icke goda statusen beror på. Om det är ett reningsverk som orsakar problem med övergödning t.ex. kan man lägga en symbol för reningsverk på kartan. Det är viktigt i samrådsprocessen att det tydligt framgår vad det är som orsakar de problem som ger upphov till en icke god status.

Olof kommer med en synpunkt kring att VM inte har tagit vara på möjligheterna med vattenråden. Allt underlag har kommit från Länsstyrelsen på en gång och samverkan har inte fungerat från början. Det är viktigt att i kartläggningsprocessen ta vara på de synpunkter som vattenråden kommer med och att beredningssekretariatet tar tillvara på synpunkterna. Annars kan det bli så att åtgärderna sätts igång innan kartläggningen har förankrats och diskuterats med dem som har den lokala kunskapen.

En diskussion förs om Göta älv som dricksvatten. Vattenrådet anser att frågan om vattenförsörjning för människan måste lyftas av Länsstyrelsen och ingå som en del i kartläggningen och i kommande åtgärdsprogram. Frågan har varit uppe tidigare och Hans Oscarsson har tagit med sig denna synpunkt vid tidigare möten. Det är dock viktigt att fortsätta poängtera denna fråga för Länsstyrelsen/Vattenmyndigheten.

Diskussion om enskilda avlopp: Kungälv kommun har satt upp ett mål om att alla fastigheter inom kommunen ska vara uppkopplade till kommunala nätet eller gå ihop i mindre kollektiv och ansluta sig dit. Inga enskilda avlopp ska finnas kvar. Hur ska man lösa de problem som finns med enskilda avlopp i övriga kommuner kring Göta älv? I Vattendirektivet finns en regel om att förorenaren ska betala (PPP) och i Miljöbalken finns krav om att bästa möjliga teknik ska tillämpas. Det vore bra om det vore möjligt att förelägga de fastighetsägare som inte

tillämpar bästa möjliga teknik. De enskilda avloppen är ett stort problem då de orsakar övergödning som diffusa källor.

Bensträckare

Det bestäms att vattenrådet resterande tid av mötet arbetar med Gårdaåns klassning. Vid nästa möte den 19 augusti kl 09.00 bör huvudfåran inklusive Nordre älv diskuteras samt Slumpån och grundvattnet. Vid diskussion om klassningen för Slumpån är det viktigt att en representant från Trollhättans kommun är med på mötet. Lennart tar kontakt med övriga kommuner som har biflöden till Göta älv inom sin kommun, och ser till att de studerar klassningen för dessa biflöden och ber dem att komma med synpunkter.

Gårdaån: Det kom upp en synpunkt om att motiveringstexten för artificiella vandringshinder inte verkar stämma. Motiveringstexten för försurning bör också ändras, då den inte tar hänsyn till de mätdata gällande pH som mäts i ån. Ragnar tar med sig synpunkterna till beredningssekretariatet. En annan synpunkt från vattenrådet är att det är för byråkratiska termer när det gäller hydromorfologidelen, även om det finns förklaringstexter till termerna i VISS. Klassningen för hydrologisk regim bör ses över, eftersom det är tveksamt om klassningen ska vara hög status.

6. Övriga frågor

Inga övriga frågor.

7. Nästa sammanträde

Nästa sammanträde bestäms äga rum tisdagen den 19 augusti kl 09.00 på GR (rum 264).

Lennart Lagerfors, GR

Linda Storkull, GÄVVF

Anteckningar från möte med Vattenrådet för Göta älv, tisdagen den 19 augusti 2008, kl 09.00

Närvarande: Cecilia Dalman Eek, ordf. Göteborgs Stad
Svante Brandin, Miljöförvaltningen i Göteborg
Bo Svärd, Naturskyddsföreningen i Göteborg
Anna Kjellin, Länsstyrelsen Västra Götalands län
Ragnar Lagergren, Länsstyrelsen Västra Götalands län
Mikael Asplund, Lilla Edets kommun
Anette Börjesson, Trollhättans kommun
Johan Stegard, LRF
Olof Bergstedt, Göteborg Vatten
Stig Samuelsson, Södra skogsägarna
Göran Andersson, Eka Chemicals AB
Lennart Lagerfors, GR, sekr.
Linda Storkull, GR/GÄVVF, sekr.

1. Meddelanden

- Linda meddelar att Vattenmyndigheten har skickat ut information om att vattenråden kan söka pengar för vattenrådets arbete. Linda och Bo Norling i Alingsås kommun har skickat in en ansökan om bidrag för Säveåns vattenråd. Linda och Lennart tar fram en ansökan om bidrag för Göta älvs vattenråd.
- Lennart berättar att ett bildande av vattenråd för Mölndalsån är på gång. Kommundirektörerna ska träffas i nästa vecka och diskutera hur formerna för vattenrådet ska se ut, vilka som ska ingå etc.

2. Allmänna frågor

a) Kemisk status – lägesrapport

Ragnar berättar att en första påverkansanalys gjordes redan före årsskiftet, men att det krävs mer än en påverkansanalys för att kunna klassa vattenförekomster avseende kemisk status. Till en början klassades vattenförekomsterna som god status med en markering om att kunskapsbrist fanns eftersom inga undersökningar gjorts. Länsstyrelsen håller nu på med en fördjupad påverkansanalys och håller på att gå igenom de data som finns för att göra bättre klassningar för kemisk status. Arbetet med klassningen ska vara klar 31 augusti.

b) Klassning som modifierat vatten. För- och nackdelar samt alternativ

Ragnar berättar att Johan Kling på Länsstyrelsen håller på att jobba med modifierat vatten och vilka vatten som ska klassas som modifierade. Regleringen uppe vid Olidan tillsammans med stensättning/erosionsskydd som finns är tillräckligt för att utpeka Göta älv som modifierat vatten. Även undersökningar som genomförts inom biologin bör peka på att det föreligger en påverkan. Klassningen av modifierat vatten bör vara klar i början av hösten, och Länsstyrelsen anser sig ha den data som behövs för att göra klassningen kring modifierat vatten. Maximal ekologisk potential kommer att fastställas efter vad som är ekonomiskt rimligt och möjligt att åtgärda.

En fördel med att klassa ett vatten som modifierat är att man slipper ställa orimliga krav på statusen, som äventyrar ekonomin och möjligheten att bedriva samhällsnyttiga verksamheter. En nackdel kan vara att man kan bli fastlåst i en sämre status för ett vatten än god status.

c) Hur utformar vi dialog och samverkan kring förvaltningsplan och åtgärdsprogram?

Under hösten kommer Länsstyrelsen inte ha tid att i samma utsträckning som tidigare samverka med vattenråden. Samråd kring åtgärdsprogrammen med remissförfarande kommer att ske under våren. Fram till 1 augusti 2009 har sedan alla möjlighet att komma med synpunkter på åtgärdsprogrammen. Länsstyrelsen kommer att anordna Vattenrådets dag i januari 2009 och utbildningar kommer också att hållas för vattenråden i VISS och Vattenkartan men även gällande samverkansprocesser.

Olof påpekar att det är synd att det inte finns tid till en större samverkan under arbetets gång. En webblösning kan dock vara ett alternativ, där en dialog kan ske mellan vattenrådet och beredningssekretariatet. Svante föreslår att Länsstyrelsen anordnar en informationsdag kring åtgärdsförslag och förvaltningsplan. Cecilia föreslår att beredningssekretariatet skickar ut material efter hand till vattenrådet. Göta älvs avrinningsområde täcker in ett stort område och det borde löna sig för beredningssekretariatet att få in synpunkter undan för undan för att kunna ändra i sitt material lite i taget, i stället för att alla synpunkter kommer vid ett och samlat tillfälle. Agneta poängterar vikten av att ha en kontinuerlig dialog för att vattenrådet ska få eventuella frågor besvarade. Om inte en dialog finns blir det mycket frågor till Länsstyrelsen vid ett och samma tillfälle.

d) Hur beaktas användning som råvatten för dricksvattenberedning under planperioden?

Grunden i direktivet är ekologisk status och inte människans perspektiv trots att dricksvattenfrågan är en viktig del i vattendirektivet. Olof har föreslagit i sin skrivning att Giardia och Cryptosporidium tas med i bedömningsgrunderna.

Anna berättar om ett möte i Odense i Danmark där danskarna informerade om hur de jobbat med att få med mikrobiologi i åtgärdsprogrammet för grundvattnen. Ragnar och Anna tar med sig frågan vidare uppåt till sina chefer och de kommer själva att studera Danmarks exempel för att eventuellt ta efter deras arbetssätt och få med mikrobiologin som en parameter med hänsyn till dricksvattenperspektivet.

e) Avstämning av nya motiveringstexter

Ragnar visar några ändringar som han gjort för några vattenförekomster. Alla synpunkter som kommit in har inte hunnit ändras ännu. Tanken är också att avrinningsområdena ska gås igenom en efter en av beredningssektariatet. Arbetet ska genomföras i grupper om minst två personer, så inte en ensam tjänsteman på Länsstyrelsen sitter och gör ändringar själv.

f) Former för dialog utanför vattenråden

Anna berättar att möten och dialog kommer att ske utanför vattenråden i större grupper. Exempelvis kommer Länsstyrelsen ha möten med LRF och Skogsintressena under hösten. LRF har en bra spridning i vattenråden och de är i dagsläget med i de flesta vattenråd. LRF kommer att starta upp studiecirkel för att hämta in den stora kunskap som finns bland lantbrukare och skogsägare, men som inte är dokumenterad. Anna och Ragnar hör med Anna Ek och Hans Oscarsson om vilka möten som Länsstyrelsen har bokat in med olika organisationer under hösten. Anna och Ragnar skickar mötesplaneringen till protokollet inom kort.

En diskussion förs om jordbrukets påverkan. En ökad befolkning ger en ökad miljöpåverkan från jordbruket. Riksintresse för åkermark är på gång att bildas.

3. Genomgång av klassningen för huvudfåran och Nordre älv

Ragnar visar vattenkartan (www.vattenkartan.se) som nu fungerar bättre efter att uppdateringar och förbättringar har genomförts. Ragnar visar statusen för den övergripande ekologiska statusen när det gäller vattendragen, som fått olika färgsättning på kartan. Bo Svärd frågar varför Nordre älv har klassats som god status när Göta älv har klassats som måttlig. Ragnar säger att Länsstyrelsen har tagit emot synpunkterna kring statusen för Nordre älv, som även togs upp på förra mötet. Länsstyrelsen har dock inte hunnit revidera allt. Nordre älv kommer dock sannolikt att bli klassad som måttlig i likhet med huvudfåran.

Regleringen vid Olidan och erosionsskyddet kan innebära att älven blir klassade som kraftigt modifierat vatten.

Klassningen avseende totalfosfor är god, men ligger nära gränsen till måttlig i de nedre delarna av systemet. Ragnar berättar att Länsstyrelsen genom Hans Oscarsson nu också har bestämt att även kväve ska ingå i den totala statusbedömningen för näringsämnen. Detta trots att kväve i nuläget inte ingår i de nya bedömningsgrunderna.

Biologiska parametrar är problematiska att använda för huvudfåran i Göta älv, eftersom både provtagningsmetodik och index är anpassade till betydligt mindre vattendrag. Bottenfauna provtas på flera lokaler i huvudfåran som visar på måttlig till otillfredsställande status. Bottenfaunans status tillsammans med den hydromorfologiska påverkan har varit utslagsgivande för bedömningen – måttlig status i de flesta fall. Göta älv har inte samma bottenfaunastatus i hela huvudfåran. Kraftverk och annan påverkan kan ha stor betydelse för att bottenfaunan är sämre på vissa ställen och bättre på andra.

Det poängteras att det är både vattenkvaliteten och det biologiska livet i vattendraget som är det som ska bedömas enligt direktivet.

4. Genomgång av klassningen för Slumpån

Näringsämnen har uteslutande varit utslagsgivande i Slumpån. Biologiska provtagningar saknas på många sträckor. Det är svårt att förklara de höga fosforhalterna i många fall, men en förklaring kan vara att de speciella jordartsförhållanden, som råder i kombination med ett kuperat landskap, ger höga förluster av näringsämnen som delvis kan vara naturligt.

Olof berättar att det var stora variationer i det underlag som beredningssekretariatet skickat ut till vattenrådet. Olof gör alla uppmärksamma på att provpunkt SL1 har flyttats och att det vid den nya stationen är mer jämna värden. Provpunkten flyttades ca 1 km uppströms den gamla provpunkten vid årsskiftet 2006/2007.

Ragnar berättar att Länsstyrelsen håller på att genomföra en kiselalgsundersökning som ska vara klar under våren 2009. Efter att undersökningen är klar kan det komma fram nya uppgifter som påverkar klassningen.

Olof har gjort ett försök till statusklassning avseende mikrobiologi som är utskickat till alla i rådet.

5. Grundvattenförekomster – reviderad utbredning och ändrade bedömningsgrunder

Anna berättar att SGU har gjort en ny indelning av grundvattenförekomsterna som kom i maj. Den nya indelningen ger en bättre bild av förekomsterna. Statusklassningen måste i vissa fall ses över och inkomna synpunkter kommer att beaktas i arbetet. Den nationella

påverkansanalysen setts över där en ny version kom i augusti 2008. Det är dock inte säkert att de nya bedömningarna har kommit in i VISS och Vattenkartan ännu.

När det gäller bedömning av kemisk status föreslår SGU i sin föreskrift om MKN och statusbedömning, som är ute på remiss till 19 september, att nya parametrar och tröskelvärden ska användas. För den kvantitativa statusen föreslås enkla vattenbalansberäkningar.

När det gäller statusklassningen har inga större förändringar genomförts i Göta älvs avrinningsområde sedan förra mötet. Några av grundvattenförekomsterna i Göteborgsområdet har enligt den nationella påverkansanalysen fått bland de högsta poängen i Sverige, men några av dessa kommer ev. att klassas ner, d.v.s. inte blir "at risk". Vid Dösebacka har höga kloridhalter uppmätts vid ett flertal tillfällen. Anna tar kontakt med Kungälv för att höra med dem vad detta kan bero på.

Diskussion förs utifrån det material som Olof skickat ut till vattenrådet. Förekomsten väster om Delsjöarna har höga poängvärden som Olof inte tycker verkar rimliga. Enligt Anna påverkar vägen bedömningen mycket. Olof påpekar att det finns vissa skyddsanordningar och att det t.ex. inte går att jämföra med exempelvis Lärjeån där det finns legala och illegala deponier som påverkar vattnet. Anna kommer att överväga om den ska klassas ner, d.v.s. inte vara "at risk".

Anna talar om att de gränsvärden som är uppsatta, baseras på filtrerade prover. Gränsvärdena är framtagna av SGU i samverkan med Livsmedelsverket.

6. Övriga frågor

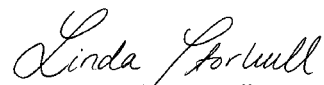
När ska allt vara klart? Vattendelegationen fattar beslut om förslag till statusklassning, normer, åtgärdsprogram och förvaltningsplan den 12 december 2008. Detta innebär att Länsstyrelsen bör ha ett färdigt förslag 12 november 2008. Det beslutade förslaget går sedan ut på samråd februari - augusti 2009.

7. Nästa sammanträde

Nästa sammanträde äger rum på GR onsdagen den 1 oktober kl 9-12, då Sportfiskarna och Kungälv bör närvara.

Lennart Lagerfors, GR

Linda Storkull, GÄVVF

Göteborg 14/10 2008

Anteckningar från möte med Vattenrådet för Göta älv 2008-10-01

Närvarande: Cecilia Dalman Eek, Göteborgs Stad, ordf.
Hans Oscarsson, Länsstyrelsen i Västra Götalands län
Göran Andersson, Eka Chemicals AB
Mikael Asplund, Lilla Edets kommun
Stig Samuelsson, Södra Skogsägarna
Johan Stegard, LRF
Olof Bergstedt, Göteborg Vatten
Bo Svärd, Naturskyddsföreningen
Svante Brandin, Miljöförvaltningen i Göteborg
Agneta Sander, Kretsloppskontoret i Göteborg
Lena Blom, Kretsloppskontoret i Göteborg
Lennart Lagerfors, GR
Linda Storkull, GR/GÄVVF

1. **Diskussion med företrädare för Vattenmyndigheten, bland annat samrådsfrågor beträffande åtgärdsförslag och förvaltningsplaner, klassning av modifierat vatten och mikrobiologi i älven.**

Frågan om mikrobiologi har aktualiserats i och med händelserna i Lilla Edet. Hans berättar att frågan om att ta med mikrobiologi i statusklassningen diskuteras på Länsstyrelsen och VM, men eftersom mikrobiologi inte ingår i direktivet så måste VM och Sverige vara någorlunda enade i frågan. Det går inte att Vattenmyndigheten för Västerhavets distrikt själva lägger till mikrobiologi som en parameter. Hans berättar att Norge har tagit med mikrobiologi i sin klassning och att Länsstyrelsen och VM kommer att diskutera med Norge hur de gjort. Anna och Ragnar har vid ett tidigare möte med vattenrådet berättat att Danmark jobbar med mikrobiologi för grundvatten. Norge är dock bättre som jämförelseland, eftersom de har mer ytvatten än vad Danmark har. Olof berättar att han vid samtal med Naturvårdsverket fått positiv respons i frågan om att VM tar med mikrobiologi som en parameter i statusklassningen.

Hans talar om att åtgärdsprogrammen kommer att bli översiktliga i den första omgången. Om 6 år i den andra omgången/cykeln kommer åtgärdsprogrammen att bli mer detaljerade. Det som behövs i många mindre vattendrag är fler undersökningar.

Vattendelegationen kommer inte att våga ta några detaljerade beslut i denna omgång. Om

de skulle ta beslut om mikrobiologi redan nu skulle de också behöva ta beslut om gränsvärden, vilket inte är troligt. Inom en månad borde Vattendelegationen kunna visa hur deras beslut kommer att se ut, hur detaljerat det blir.

När det gäller frågan om modifierat vatten ser det i dagsläget ut som att Göta älv kommer att klassas som modifierat vatten p.g.a. vattenregleringen och sjöfartstrafiken. Klassificeringen för vattenkemi kommer dock inte påverkas av att älven klassas som modifierad.

Länsstyrelsens arbete med Kartläggning och Åtgärdsprogram: Hans berättar att de på Länsstyrelsen håller på att ta fram nytt material för klassning av näringsämnen. Beredningssekretariatet håller på med nya beräkningar genom en modell som används för näringsämnen, vilket beräknas vara klart inom en månad. Länsstyrelsen har planerat att komma ut till vattenråden och samråda det nya materialet, troligen i mitten av november. När det gäller åtgärdsprogram håller Länsstyrelsen just nu på med att sammanställa de åtgärdsprogram som har genomförts fram till idag. Nya åtgärdsprogram kommer inte att tas fram förrän efter jul.

Efter Vattendelegationens beslut i december kommer remissen att vara ute februari-augusti 2009.

Hans berättar att andra vattenråd håller på att bildas, exempelvis Lindan/Nossan.

Vattenrådets dag kommer att äga rum på Länsstyrelsen den 27 januari med tema åtgärdsprogram och vattenrådets roll i samverkan kring vattenförvaltningen. En utbildnings- och inspirationsdag om samverkan och dialog kring vattenförvaltningen kommer också att hållas på Länsstyrelsen den 28 januari. Detaljerade program kommer att skickas ut i december.

Hans har möjlighet att komma i början av november till ett nytt möte med vattenrådet. Då har han troligen lite ny information kring kartläggningen och vad som har hänt när det gäller mikrobiologi.

2. Meddelanden

- Ingemar Cato vid institutionen för Geovetenskap har kontaktat Lennart, eftersom institutionen söker pengar för ett EU-projekt om spridning av diffusa föroreningar i vatten och sediment. Förutom Sverige deltar också Tyskland, Holland, Danmark och Norge i projektet. Lennart har skickat ett "Letter of interest" till Ingemar som kommer att skickas med vid ansökan. Både GR och Göta älvs vattenvårdsförbund har skrivit under

brevet, eftersom det är av stort intresse både för GR och vattenvårdsförbundet att ta del av de resultat som kommer fram genom projektet.

- Vattenråd för Bohuskusten: Bohuskusten vill göra en ideell förening av sitt vattenråd. Politikerna i Göteborg har svårt att se anledningen till detta, eftersom de flesta andra vattenråd som bildats har formen av ett nätverk. Med anledning av detta har Lennart blivit ombedd att delta vid ett möte med Presidiet i veckan, där han ska träffa några Göteborgspolitiker och diskutera frågan.
- Kungälv har meddelat Lennart att de inte har några synpunkter på den klassning som Länsstyrelsen gjort. Kommunen har inte genomfört några ytterligare mätningar än de som Länsstyrelsen gjort och instämmer till klassningarna.

3. Fortsatt arbete i vattenrådet

Se punkt 1.

4. Förslag till skrivelse med begäran om anslag från Vattenmyndigheten för rådets arbete

Lennart delar ut ett förslag till ansökan om bidrag för 2008 för Göta älvs vattenråd. Ingen har några synpunkter på innehållet, så ansökan kommer att skickas in till VM.

Diskussion förs kring vad medel från VM skulle kunna användas till inom vattenrådet. Från början var det tänkt att pengarna går till administrationen, som GR står för, via Göta älvs vattenvårdsförbund. Administrationskostnader för vattenrådsarbetet redovisas särskilt inom Göta älvs vattenvårdsförbund genom ett särskilt projektnummer. Agneta föreslår att pengar skulle kunna användas till samråd och marknadsföring för exempelvis alla som bor längs älven. Vattenrådet skulle kunna göra något i likhet med Fallens dag i Trollhättan. Lennart berättar att det är möjligt att söka pengar från VM för särskilda samrådsaktiviteter, vilket rådet skulle kunna göra. De medel som nu söks från VM är främst avsedda för administration och kommer troligen inte att räcka till några större aktiviteter.

5. Övriga frågor

Agneta berättar om ett samarbete mellan 14 länder där man jobbar med att informera om vattenvårdsfrågor och tagit fram information som översatts på flera olika språk. Agneta har beställt material som kommer att skickas till henne. Eventuellt skulle vattenrådet kunna ta fram ett liknande material. Information genom Vattenmagazinet är ett annat sätt att nå medborgare och informera om Göta älv.

Lennart berättar om ett försök som gjordes för några år sedan där man hade ett försök utanför Surte med växtlighet och nät som skulle fungera som strandskydd.

Info om det uppmärksammade utbrottet i Lilla Edet där många i kommunen blev magsjuka. Mikael och Olof berättar att man fortfarande inte vet om det var vattnet som orsakade utbrottet. Alla analyserna är ännu inte klara.

6. Nästa sammanträde

- Tisdagen den 4 november kl. 13.00 på GR.
- Onsdagen den 19 november kl. 09.00 på GR.

Lennart Lagerfors, GR

Linda Storkull, GÄVVF

Anteckningar från möte med Göta älvs vattenråd 2008-11-04, kl. 13.00 på GR

Närvarande: Hans Oscarsson, Vattenmyndigheten och Länsstyrelsen
Bo Svärd, Naturskyddsföreningen i Göteborg
Svante Brandin, Miljöförvaltningen i Göteborg
Olof Bergstedt, Göteborg Vatten
Tomas Rahm, Södra Skogsägarna
Göran Andersson, Eka Chemicals AB
Mikael Asplund, Lilla Edets kommun
Johan Stegard, LRF
Rolf Johansson, Sportfiskarna
Lennart Lagerfors, Göteborgsregionens kommunalförbund
Linda Storkull, Göta älvs vattenvårdsförbund

1. Meddelanden

- Linda informerar om Vattenrådets dag 27-28 januari på Länsstyrelsen i Göteborg. Det är Vattenmyndigheten i Västerhavets distrikt som bjuder in vattenråd, vattenvårdsförbund, kommuner och övriga intresserade organisationer till Vattenrådets dag. Tisdagen den 27 januari kommer att handla om hur åtgärdsprogrammen kommer att se ut och för vem de kommer att gälla, men också vattenrådets roll i samverkan kring vattenförvaltningen. Onsdagen den 28 januari kommer att vara en utbildnings- och inspirationsdag om samverkan och dialog kring vattenförvaltningen, där två kursledare från två företag i Uppsala håller i dagen. Ett detaljerat program kommer i början av december, men det kan vara bra att redan nu boka in dagarna.
- Säveåns vattenråd hade möte tidigare under förmiddagen den 4 november i Borås. Vattenrådet har fått beslut från Vattenmyndigheten kring bidrag för bildande av vattenrådet (40 000 kr) och bidrag för verksamhetsåret 2008 (45 000 kr). Ansökan om bidrag för Göta älv är på gång och kommer att skickas in till Vattenmyndigheten under veckan. Säveåns vattenråd diskuterade att hålla två workshops i slutet av februari / början av mars för att lokalt diskutera de föreslagna åtgärdsprogrammen. Göta älvs vattenvårdsförbund kommer i mitten av februari att ordna ett seminarium

med fokus på Göta älvs statusklassning och de planerade åtgärdsprogrammen och det kan vara lämpligt att ha seminariet som utgångspunkt för kommande workshops. Dan Hellman var inbjuden till mötet med vattenrådet och berättade en del om åtgärdsprogrammets omfattning och hur rådets synpunkter på klassificeringen har behandlats av beredningssekretariatet.

- Lennart berättar att han fått en förfrågan angående Välabäcken från Romesjöns fiskevårdsområdesförening som undrar vad de bör göra för att Välabäcken ska bli klassad som vattenförekomst. Hans tar med sig frågan och kommer att svara dem med vad som gäller.

2. Diskussion med företrädare för Vattenmyndigheten (Hans Oscarsson). Frågor kring modifierat vatten, mikrobiologi, ny modell för beräkning av näringsämnen, åtgärdsförslag etc.

Hans berättar att Göta älv kommer att klassas som kraftigt modifierat vatten, men att detta inte kommer att påverka de krav på kemisk status som ställs på älven (pH, närsalter etc). Eftersom det är sjöfartstrafiken och regleringen som är huvudorsakerna till att Göta älv klassas som kraftigt modifierat är det bara de parametrar, som är kopplade till nämnda påverkansfaktorer, som får mindre stränga klassningskrav.

Mikrobiologi finns än så länge inte med som en parameter i klassningen, men detta kommer troligen gå att lägga till, i alla fall för Västerhavets distrikt. VM har dock inte kommit så mycket längre i frågan sedan senaste mötet. De jobbar vidare med frågan och tycker själva att mikrobiologi ska ingå i klassningen. De kommer att studera Norge mer och titta på hur de har gjort. Olof har tidigare skickat förslag på bedömningsgrund för mikrobiologi och ska skicka mer underlag till Hans.

Senast den 5 december ska åtgärdsprogrammen vara klara. Vattendelegationen har betonat att de inte vill besluta om några detaljerade åtgärdsprogram i denna cykel och att programmen kommer att vara av den mer översiktliga typen. Om det exempelvis handlar om översiktliga åtgärder för jordbruket kan Jordbruksverket komma att kopplats in och få uppdraget att ta fram förordningar och liknande för att åtgärda de problem som finns. Utan att vara lagligt bindande kommer Vattenmyndigheten ändå att ta fram åtgärdsförslag som är relativt detaljerade. De lagligt bindande åtgärderna kommer dock som sagt att vara med översiktliga.

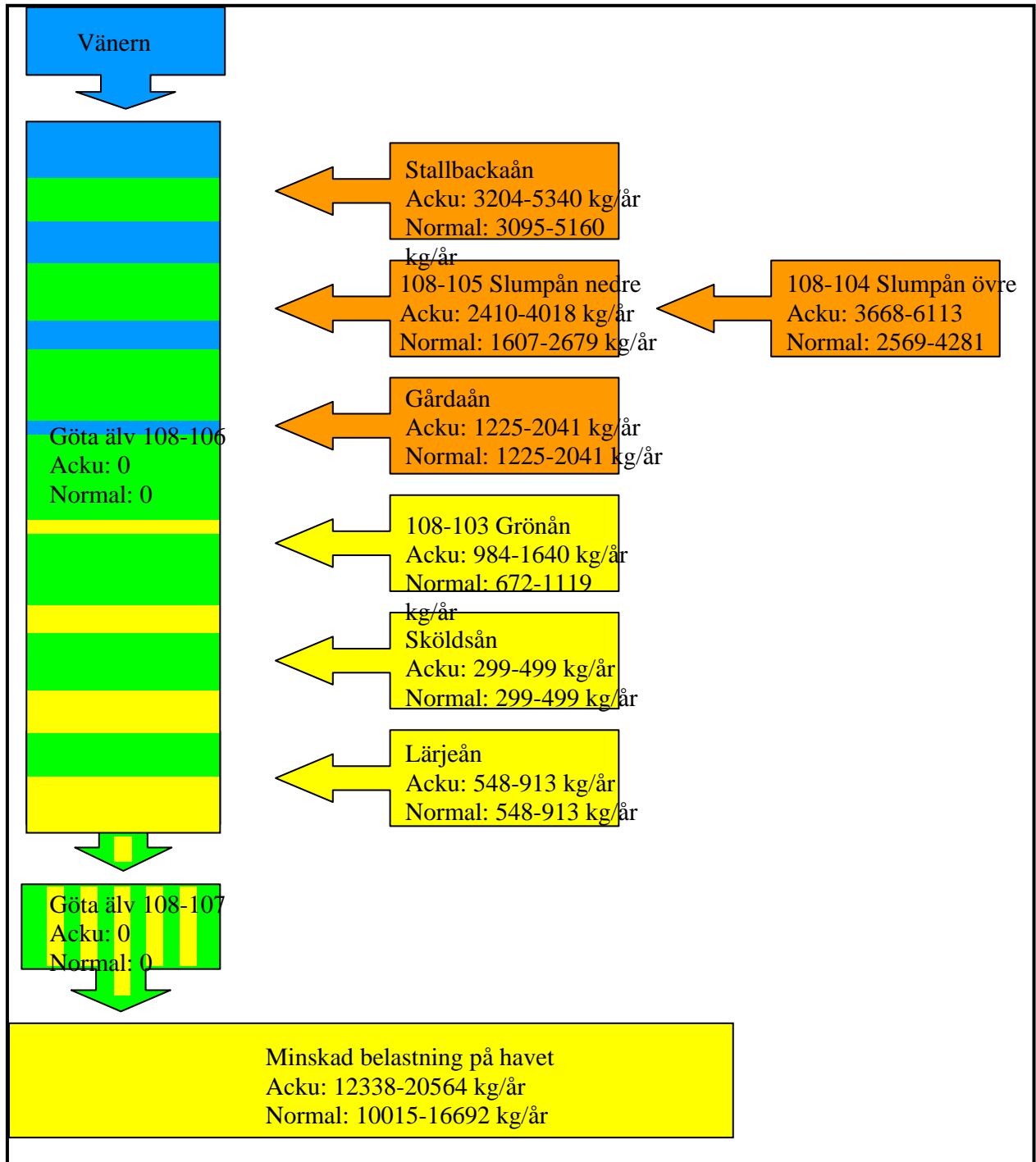
Hans visar en bild över statusklassning och belastning av fosfor för Göta älv och de större biflödena (se bilden nedan). Naturvårdsverket har sagt att kväve inte är ett stort problem i sötvatten och därför finns inte kväve med som en särskild parameter i statusklassningen. Hans är dock kritisk till det resonemanget och tycker själv att kväve bör finnas med.

Upströms i Göta älvs huvudfåra har statusen bedömts som god på gränsen till hög. Allra längst nedströms är statusen på gränsen till måttlig, där det eventuellt blir aktuellt att sätta in åtgärder. Problemen som finns för vattenstatusen ligger dock inte i huvudfåran utan i biflödena, där statusen är måttlig och otillfredsställande i de större biflödena Stallbackaån, Slumpån, Gårdaån, Grönån, Sköldsån och Lärjeån (se bild).

VATTENRÅDET FÖR GÖTA ÄLV

c/o Göteborgsregionens kommunalförbund
Besök Gårdavägen 2 | Post Box 5073, 402 22 Göteborg
Tel 031-335 50 00 | Fax 031-335 51 17

Materialet är inte helt färdigt men Hans tyckte ändå att det var viktigt att visa upp materialet för att börja en diskussion redan nu. Det är möjligt att Vattenmyndigheten kan ta ett beslut på den nivå som bilden visar. Diskussion kommer i så fall att tas med vattenrådet om vilka åtgärder som skulle behövas i biflödena.

Olof poängterar att också en stor del av den belastning av närsalter som Västerhavet utsetts för kommer från Vänern som i sig har hög status.

VATTENRÅDET FÖR GÖTA ÄLV

c/o Göteborgsregionens kommunalförbund
 Besök Gårdavägen 2 | Post Box 5073, 402 22 Göteborg
 Tel 031-335 50 00 | Fax 031-335 51 17

Johan uppskattar att 20-40 kg fosfor per ha och år sprids i jordbruket om konstgödsel används. Hans frågar Mikael hur Lilla Edets kommun kan jobba med åtgärder för att minska spridningen av närsalter. Mikael menar att kommunen kan jobba intensivare med enskilda avlopp. Att förbättra de enskilda avloppen är viktigt ur både hygieniska skäl och smittoskäl. Urinseparering är en metod för att få fort fosfor, om urinen kan tas omhand. Urin är sterilt och ett effektivt gödningsmedel.

3. Fortsatt arbete i vattenrådet

Hans tycker inte att det är nödvändigt att vattenrådet skickar in sina synpunkter till Vattenmyndigheten i ett samlat dokument, eftersom beredningssekretariatet har tagit del av vattenrådets synpunkter vid de tidigare möten som vattenrådet haft.

Den 15 november stängs VISS tills remisstiden går ut i augusti. Det finns dock fortfarande möjlighet att komma in med synpunkter även om ändringar inte görs i VISS efter 15/11.

Hans berättar att det kommit en översiktlig utredning från Naturvårdsverket om vattenavgifter. År 2010 måste Sverige ha ett system för detta.

4. Informationsfrågor

Agneta berättade vid förra mötet om ett samarbetsprojekt mellan 14 länder kring floden Donau, där man jobbar med att informera om vattenvårdsfrågor och tagit fram information som översatts på flera olika språk. Agneta har beställt material som kommer att skickas till henne, men eftersom hon inte är med på dagens möte får detta lyftas igen vid nästa möte. Frågan var hur vattenrådet skulle kunna utnyttja materialet för att göra själva producera ett informationsmaterial.

Det finns nu möjlighet att utan kostnad lägga upp en hemsida för vattenrådet via Vattenmyndigheten. Vattenmyndigheten har avtalat med Sveriges Sportfiske och fiskevårdsförbund om att hyra en webbmasterjänst av dem. Teknisk support och underhåll sköts av webbmaster.

Lennart frågar Hans om vilka krav och önskemål Vattenmyndigheten har på vattenrådet när det gäller informations. Hans berättar att VM just nu jobbar med en informationsstrategi och att han får återkomma med svar på frågan.

5. Läget beträffande bildandet av vattenråd för Mölndalsån och Bohuskusten

När det gäller vattenrådet för Mölndalsån har ett grundande möte hållits i början av december. Det är nu bestämt att vattenrådet kommer att ha en likartad sammansättning som Säveåns vattenråd.

Arbetsgruppen för Bohuskustens vattenråd och har varit och informerat bl.a. till GRs presidium och kommunstyrelsens arbetsutskott i Göteborgs Stad. De har informerat om de planerade arbetsformerna för Bohuskustens vattenråd. Tanken är att driva vattenrådet i form av ideell förening i likhet med Bohuskustens vattenvårdsförbunds verksamhet.

VATTENRÅDET FÖR GÖTA ÄLV

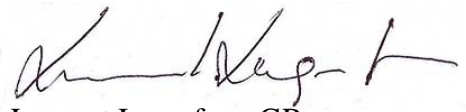
c/o Göteborgsregionens kommunalförbund
Besök Gårdavägen 2 | Post Box 5073, 402 22 Göteborg
Tel 031-335 50 00 | Fax 031-335 51 17

6. Övriga frågor

Inga övriga frågor.

7. Nästa möte

Mötet den 19 november ställs in, eftersom Vattenmyndigheten inte kommer ha något nytt att berätta till dess. Nästa möte bestäms istället till 15 december kl 13.00 på GR.

Lennart Lagerfors, GR

Linda Storkull, GÄVVF